
ПРАВО ОСИГУРАЊА

Др Владимир ЧОЛОВИЋ

научни саветник Института за упоредно право, Београд

ЗАСТАРЕЛОСТ ЗАХТЕВА ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ КОД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ОД ОДГОВОРНОСТИ

Резиме

У области осигурања индустријалне застарелости се посебно регулише. Но, примењују се и остале одредбе ове индустријалне. Код осигурања од одговорности постоје специфичности које захтевају да се застарелост посебно регулише код ове врсте осигурања. Иако сада у имовинска осигурања, морамо рећи да осигурање од одговорности сада у осигурање са посебном правном природом. Посебности осигурања од одговорности, као и односи које ствара уговор ове врсте осигурања захтевају да се посебно регулишу многа питања везана за застарелост. То се, пре свега, односи на почетак тока застарелости, непосредан захтев оштећеној лица према осигуравачу (директна услуга), као и репресни захтев. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије посвећује више пажње овој материји у односу на Закон о облигационим односима. То се може закључити, иако, у време писања овог рада, постоје различите варијанте регулисања ове области. У раду се анализирају наведена решења Преднацрта Грађанског законика. Аутор се, иакође, критички осврће на поједине одредбе ове акта.

Кључне речи: застарелост, накнада штете, осигурање од одговорности, оштећено лице, Преднацрт Грађанског законика.

I Уопште о застарелости у осигурању и осигурању од одговорности

Институт застарелости се, у области осигурања, регулише посебним одредбама Закона о облигационим односима (даље: ЗОО).¹ Међутим, у овој области се примењују и опште одредбе о застарелости. Такође, у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије (даље: ГЗ),² ова област се посебно регулише.

Одредбе о застарелости у осигурању регулишу, како рокове који се примењују код накнаде штете произашле из уговора о осигурању, тако и почетак тока застарелости, који ће зависити од предмета уговора о осигурању, као и од субјеката између којих постоји уговорни однос. Кад кажемо уговорни однос, мислимо, пре свега, на потраживања, која лица у осигурању захтевају један према другом. Тако, осигураник може имати потраживања према осигуравачу, затим осигуравач може имати потраживања према осигуранику. Исто тако, оштећено „треће“ лице може захтевати потраживање од осигуравача, када говоримо о директној тужби, која се подноси у области осигурања од одговорности. Осигуравач може имати потраживање и према другим субјектима, који се појављују у односу осигурања, када се примењују друга правила о застарелости. У уговорном односу у осигурању могу се, иначе, појављивати и друга лица, као што су уговарач осигурања, корисник осигурања, итд.³

Што се тиче уговора о осигурању од одговорности, он има своје специфичности, иако спада у имовинска осигурања.⁴ Код одређивања правне природе уговора о осигурању од одговорности, издвајамо два става. Први став се односи на то да се овај уговор мора посматрати као уговор у корист трећег лица.⁵ Овде би се осигураник нашао у улози стипулата, који са осигуравачем – промитентом, уговара неко право у корист трећег лица, који је бенефицијар, а коме ће осигураник, евентуално, нанети штету. Право које оштећени добија овим уговором јесте право на накнаду штете за коју постоји одговорност осигураника. Са друге стране, има мишљења да уговор о обавезном осигурању од ауто-

1 Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, Сл. лист СРЈ, бр. 31/93, Сл. лист СЦГ, бр. 1/2003 – Уставна повеља).

2 Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, доступно на адреси: http://www.koroonikschool.org/gradjanski_zakonik.html, 28.3.2014.

3 Драгољуб Стојановић, Оливер Антић, *Увод у грађанско право*, Београд, 2004, стр. 280–281.

4 Д. Стојановић, О. Антић, *нав. дело*, стр. 281.

5 Никола Николић, *Уговор о осигурању*, Београд, 1957, стр. 186.

одговорности може бити уговор у корист трећег лица, али у другачијем смислу, који се односи на то да се, као корисник, појављује друго осигурано лице које управља возилом, а не осигураник.⁶ Други став заузимају они који се не слажу да је уговор о осигурању од одговорности – уговор у корист трећег лица. По том ставу, уговором о осигурању од одговорности осигурава се грађанска одговорност осигураника. Затим, код закључења овог уговора, странке, приликом закључења, не изражавају вољу да закључују уговор у корист трећег лица. Следеће, право из уговора о осигурању одговорности користи треће оштећено лице, само, ако претрпи штету. Код овог уговора, кад наступи осигурани случај, оштећено лице добија накнаду, а не корист. Мора се закључити да уговор о осигурању од одговорности има основ у уговору у осигурању уопште, а не у уговору у корист трећег лица.⁷

Кад говоримо о застарелости потраживања из уговора о осигурању од одговорности, морамо узети у обзир не само специфичности ове врсте осигурања, већ и специфичности самог регулисања застарелости код наведеног уговора о осигурању. То се односи на тренутак за који се везује почетак рока застарелости, питања регресног захтева и директне тужбе која произлази из могућности постављања директног захтева за накнаду штете. Овде се постављају и друга питања везана за однос између лица која се појављују у овом уговорном односу, али везана и за однос тих лица са лицима која нису део уговора, односно, која се појављују као оштећена лица, кад наступи осигурани случај.

У раду ће бити речи, пре свега, о садржини одредаба ГЗ које регулишу институт застарелости захтева за накнаду штете код уговора о осигурању од одговорности. То се односи на, као што смо рекли, почетак тока застарелости, специфичности постављања регресног захтева и суброгацију у овој области, директну тужбу, али и на статус „трећег“ оштећеног лица, као и на прекид, обуставу и застој застарелости.

Основна специфичност код осигурања од одговорности, односи се на то што се сматра да је осигурани случај настао тек када оштећено лице тражи накнаду штете. То је значајно не само за утврђивање почетка тока застарелости и због тога је потребно посебно регулисати ову материју.⁸ Чињеница је да осигурање од одговорности спада у имовинска осигурања, али и да има своје посебности које га издвајају у засебну врсту осигурања. Најважнија посебност, код уговора о осигурању од од-

6 Ивица Јанковец, *Обавезно осигурање за штеће од моторних возила*, Београд, 1985, стр. 67.

7 Здравко Петровић, Владимир Чоловић, Наташа Мрвић-Петровић, *Обавезна осигурања у саобраћају и накнада штеће*, Београд, 2010, стр. 23.

8 Маријан Ђурковић, *Обвезна осигурања у промету*, Загреб, 2007, стр. 270.

говорности, односи се на осигурање одговорности према трећем лицу (у моменту закључења уговора оно може бити неодређено или одређено, у зависности од врсте осигурања од одговорности), коме је причињена материјална или нематеријална штета чињењем или нечињењем осигураника – штетника.

II Решење у Преднацрту Грађанског законика Републике Србије

ГЗ регулише застарелост потраживања из уговора о осигурању од одговорности у три члана. Кад то кажемо, мислимо на дефинисање посебних правила код ове врсте осигурања, али се, као што смо рекли и као што ћемо, касније, видети, на ову област примењују и друга правила о застарелости. Пре свега, ГЗ одређује да ће застарелост подношења захтева осигураника према осигуравачу почети да тече од дана кад је осигураник накнадио штету оштећеном лицу на основу пресуде или вансудског поравнања.⁹ У ЗОО се одредба члана 380¹⁰ односи на случај кад оштећено лице захтева накнаду штете од осигураника, односно, кад добије накнаду од њега. Тада ће застарелост за подношење захтева од стране осигураника према осигуравачу почети да тече од дана кад је оштећено лице захтевало судским путем накнаду од осигураника, односно, од дана кад му је осигураник платио штету. Решење у ГЗ је доста боље, обзиром да је и раније било предлога да се уведе наведено решење да се почетак тока застарелости веже не само за остваривање захтева за накнаду штете принудним, односно, судским путем, већ и договором штетника и оштећеног – вансудским поравнањем. ГЗ у посебној одредби регулише и застарелост захтева оштећеног лица према осигуравачу, односно, директну тужбу. Наиме, непосредан захтев (директан захтев) оштећеног лица према осигуравачу застарева за исто време за које застарева и његов захтев према осигуранику – штетнику. У овом случају, застарелост почиње да тече кад и застарелост тужбе оштећеног лица

9 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1234.

10 Иначе, ЗОО, члан 380, у тачкама 4, 5 и 6 регулише застарелост код осигурања од одговорности: тач. 4: Кад у случају осигурања од одговорности трећег, оштећено лице захтева накнаду од осигураника, или је добије од њега, застаревање осигураниковог захтева према осигуравачу почиње од дана када је оштећено лице тражило судским путем накнаду од осигураника, односно кад га је осигураник обештетио; тач. 5: Непосредан захтев трећег оштећеног лица према осигуравачу застарева за исто време за које застарева његов захтев према осигуранику одговорном за штету; тач. 6: Застаревање потраживања које припада осигуравачу према трећем лицу одговорном за наступање осигураног случаја почиње тећи кад и застаревање потраживања осигураника према том лицу и навршава се у истом року.

према осигуранику.¹¹ Овде је остало решење из члана 380 став 5 ЗОО. Иначе, у ранијим предлозима, била је одређена варијанта да застарелост директне тужбе оштећеног лица према осигуравачу застарева за исто време за које застарева и његов захтев према осигуранику – штетнику и почиње да тече од часа кад је оштећени сазнао код ког је осигуравача осигуран осигураник – штетник. У ГЗ је дата још једна одредба која се односи на осигурање од одговорности. Наиме, обустава и прекид застарелости у вези једног од два наведена захтева, везаних за непосредан захтев оштећеног лица према осигуравачу (захтев према осигуравачу и захтева према осигуранику), имаће исто дејство у погледу застарелости другог захтева.¹² Посветићемо пажњу прекиду и застоју застарелости код уговора о осигурању од одговорности, с тим што ћемо рећи да се обустава застарелости не помиње у тексту ГЗ, осим у наведеном члану. Сматрамо да је ГЗ требало јасно да дефинише на шта се односи обустава застарелости, обзиром да се у овом акту дефинишу само прекид и застој застарелости. Ни ЗОО не регулише обуставу застарелости.

1. Почетак тока застарелости

Да би могли да говоримо о почетку тока застарелости, треба да се осврнемо на регулисање рокова застарелости. Код уговора о осигурању имовине, у које спада и осигурање од одговорности, потраживање уговарача осигурања застарева за три године, а сама застарелост почиње да тече од првог дана после протеча календарске године у којој је потраживање настало. Ако уговорач осигурања или осигураник докажу да до наведеног дана нису знали да се осигурани случај догодио, застарелост почиње да тече од дана кад су сазнали, али у сваком случају потраживање застарева у року од пет година рачунајући од првог дана календарске године након године у којој је потраживање настало.¹³ То решење је прихваћено и у ГЗ.¹⁴ Што се тиче потраживања осигуравача, она застаревају за три године, а то време се рачуна од дана кад је осигуравач имао право да захтева испуњење дужника.¹⁵

За осигурање уопште, али и за осигурање од одговорности, веома је битно прецизно дефинисати када почиње да тече застарелост.

11 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1235.

12 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1236.

13 М. Ђурковић, *нав. дело*, стр. 270.

14 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1233 ст. 1 и 2.

15 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1233 ст. 2. Поставља се питање због чега ова одредба није дефинисана у посебном ставу, судећи по тексту Преднацрта Грађанског закона.

Кренућемо од тога да се почетак тока застарелости везује за тренутак сазнања за све околности везане за једну штету. То је основно питање које ћемо анализирати, сматрајући да је моменат сазнања за штету, односно осигурани случај, битно временски другачији од момента, у коме се долази до сазнања о свим битним елементима те штете. То је присутно код свих врста осигурања од одговорности, без обзира да ли се ради о осигурању од аутоодговорности, осигурању професионалне делатности, као што су адвокат, нотар или лекар или одговорност превозника.

Битни елементи штете се разликују у зависности од тога ко је осигураник, односно, која врста осигурања од одговорности је у питању. Доказивање штете захтева одређено време. На пример, код доказивања нематеријалне штете, утврђивање последица, пре свега, телесних повреда, зависе од вештачења. То значи да је, у већини случајева, немогуће поставити захтев за накнаду штете, непосредно након штетног догађаја. Временски период између дана, када је настао осигурани случај и дана, када је могуће одредити наведени захтев, по питању износа, може бити дужи, па се субјективни рок застарелости мора рачунати од дана, када је оштећено лице сазнало за све елементе штетног догађаја.

Управо због специфичности осигурања од одговорности везаних за утврђивање штете, предложена поменута одредба да ће застарелост почети да тече од дана накнаде штете на основу судске пресуде или вансудског поравнања решава ово питање. Мора се рећи да обавеза осигураваача у погледу заштите оштећеног лица траје исто онолико колико траје и његова заштита осигураника, као и право оштећеног према осигуранику као његовом дужнику из грађанскоправне одговорности. Другим речима, то значи да осигураваач треба да одржава заштиту оштећеног лица за све време у коме он може да поднесе одштетни захтев према осигуранику, тј. све до застарелости тог захтева.

Чињеница да се законом регулише почетак рока застарелости, говори да је веома важно прецизирати доспелост уговорне обавезе. Доспелост уговорне обавезе и почетак рока застарелости су, по правилу, повезани, односно, ради се о једном тренутку. Зато се, увек, наглашава, да застарелост почиње следећег дана након доспелости обавезе.¹⁶

Осврнућемо се и на судску праксу у овој области. Наиме, код појединих врста осигурања од одговорности, уколико не постоји уговор, односно, ако га одговорно лице није закључило, као на пример код осигурања аутоодговорности, а осигуравајуће друштво је исплатило штету по правилима за накнаду штете која је настала употребом неоси-

16 Миљенко А. Гиунио, „Застаријевање тражбине, застара и посљедице – опћа и нека изабрана питања“, *Зборник Правној факултету у Зајребу*, бр. 5-6, Загреб, 2012, стр. 1689.

гураног возила, рок застарелости за подношење регресне тужбе почиње да тече првог дана након дана када је осигуравајуће друштво исплатило штету оштећеном лицу. Наиме, у једном таквом случају, Хрватски уред за осигурање је овластио једно осигуравајуће друштво да исплати штету. Након тога, Хрватски уред за осигурање је поднео регресну тужбу против одговорног лица. Почетак рока застарелости се рачунао од првог дана након дана исплате штете од овлашћеног друштва. Да је Хрватски уред за осигурање исплатио штету, почетак рока застарелости би се рачунао од првог дана након исплате штете од стране тог Уреда.¹⁷

Кад је у питању тренутак почетка тока застарелости, судска пракса потврђује да се тај тренутак везује не само за сазнање о штети, већ и за обим штете. У једном случају, почетак тока застарелости се рачунао од дана завршетка лечења и стабилизације здравственог стања. Значи, застарелост не почиње да тече од дана настанка штетног догађаја, већ од дана настанка штетних последица.¹⁸ Кад кажемо штетне последице, мислимо на сазнање о коначним последицама, када се може определити захтев за накнаду.

У вези са наведеним, односно, у вези са опредељењем захтева за накнаду, на основу сазнања свих елемената штете, морамо рећи да се међу потраживања осигураника или оштећеног лица на основу уговора о осигурању, поред захтева за исплату осигуране суме у висини штете коју је он накнадио оштећеном лицу, морају укључити и захтев за накнаду трошкова у вези са наступањем осигураног случаја који се односе на поступак, заступање, утврђивање чињеничног стања, обима и висине штете, итд. Затим, у тај захтев треба укључити и захтев за накнаду штете због тога што осигуравач није извршио или није на време извршио своје обавезе из уговора, затим захтев за накнаду штете проузроковане лошим вођењем поступка обраде и исплате штете, као и захтев за издавање полисе осигурања на основу прећутно закљученог уговора, итд.¹⁹

2. Директна тужба

Код осигурања од одговорности, оштећено лице има право да се директно обрати осигуравачу за накнаду штете. Ако осигуравач не исплати штету, у потпуности или делимично, оштећено лице има право да поднесе директну тужбу против осигуравача. Он то може учинити само

17 Одлука Жупанијског суда у Сијеку, ГЖ-784/2010 од 29.4.2010. године, преузето из: Берислав Матијевић, *Осигурање – судска пракса*, Ријека, 2014, стр. 159–161.

18 Одлука Врховног суда републике Хрватске, Рев. 2309/10-2 од 27.3.2012. године, преузето из: Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 176–178.

19 М. Ђурковић, *нав. дело*, стр. 271.

против осигураваача, али и против осигураваача и осигураника заједно. У односу оштећено лице – осигураваач, поставља се питање да ли ће се на директну тужбу применити општа правила о застарелости потраживања или правила о застарелости предвиђена у прописима о осигурању. Проблем је као што је поменуто, у постојању неједнаких рокова застарелости, што може довести до тога да директна тужба оштећеног застари раније него његова тужба према осигураннику који му је нанео штету. Да би отклонио ову дилему ЗОО одређује да директан захтев оштећеног лица према осигураваачу застарева за исто време за које застарева његов захтев према осигураннику одговорном за штету.²⁰ Исто решење садржи и ГЗ.²¹ Ово решење се ослања и на тумачење правне природе захтева који се остварује директном тужбом. Она не проистиче из уговора о осигурању, већ има извор у проузрокованој штети, односно, проистиче из деликтне одговорности. Отуда, обе тужбе – директна тужба и тужба оштећеног према осигураннику, имају исти основ и исти рок застарелости.²²

3. Оштећено лице – „треће“ лице

Код осигурања од одговорности појављује се оштећено лице, које називамо и „треће“ лице. Овај назив користимо, зато што то лице не учествује у уговорном односу и појављује се у односу према осигураваачу и осигураннику, када наступи осигурани случај. Значи, „треће“ лице није уговорна страна у односу између осигураваача и осигураника. „Треће“ лице код осигурања од одговорности није лице које је осигураник. То се, најјасније, може објаснити код осигурања аутоодговорности. Наиме, лице које управљања моторним возилом није „треће“ лице.²³ У вези са тим, много је једноставније одговорити на питање, ко има право на накнаду штете, односно, ко је „треће лице“, а није једна од страна у уговору о осигурању од одговорности, него одредити, ко нема право на накнаду.

Кад говоримо о „трећем“ лицу, морамо поставити и питање да ли брачни друг осигураника може бити „треће“ лице, као и деца осигураника. Вратићемо се, опет, на осигурање аутоодговорности. Брачни другови могу имати возило у сусвојини и у заједничкој својини и ту треба

20 ЗОО, чл. 380 ст. 5.

21 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1235.

22 Предраг Шулетић, „Застарелост потраживања из правних односа осигурања као предмет законског регулисања“, *Ревизија за право осигурања*, бр. 2/2009, стр. 18.

23 Слободан Станишић, „Одговорност за штету у случају незгоде изазване моторним возилом у покрету“, *Осигурање*, бр. 11/2004, стр. 31.

правити разлику. Сувласнички однос између брачних другова је ретка појава, уопште, па и у овој области, тако да, скоро, у сваком случају, брачни друг јесте „треће“ лице. То значи, да брачни друг може поставити захтев за накнаду штете према осигуравачу, као и према осигуранику – штетнику, свом брачном другу, који је управљао возилом и начинио штету. Исто тако и деца имају право на накнаду штете, уколико су претрпела штету возећи се у возилу свог родитеља, који је одговоран за саобраћајну незгоду. Код дефинисања права брачног друга на накнаду штете у овим случајевима, може се поставити питање, када сваки од брачних другова има своје возило, односно, када један од брачних другова има своје возило, а други не поседује возило, које се, као посебна имовина сваког од брачних другова унела у брак.²⁴

4. Регресни захтев

Посебно морамо говорити о застарелости у случају постављања регресног захтева осигуравача према одговорном лицу за штету. Одговорно лице може бити различито: одговорно лице – треће лице, осигураник – штетник и осигуравач трећег лица – штетника. Значи да се осигуравач може обратити било ком од ових лица, ако је оно штетник или осигуравач штетника. Код постављања регресног захтева, примењује се рок застарелости предвиђен за подношење захтева оштећеног лица према штетнику. ГЗ предвиђа да ће регресни захтев осигуравача према осигуранику – штетнику или према неком другом лицу које је одговорно застарити у року од три године од дана исплате штете.²⁵ Исти рок застарелости се примењује и када је у питању одговорно лице које није имало закључен уговор о осигурању, а осигуравач или неко друго лице које је гарант (нпр. Удружење осигуравача код аутоодговорности) су исплатили штету. Такво потраживање из регреса се директно базира на закону, а не на уговору.

Морамо рећи да је питање регреса веома значајно код осигурања од одговорности, без обзира на врсту овог осигурања, односно, ко је осигураник. Наиме, код регресног захтева морамо разликовати две врсте рокова, који се примењују код застарелости потраживања осигуравача према другим лицима, осигураницима – штетницима, одговорним лицима итд. Кад кажемо две врсте рокова, значи да осигуравач може имати потраживање према осигуранику, одговорном лицу са којим је закључио уговор о осигурању и тада застарелост има свој основ у том

24 Владимир Чоловић, *Међународно осигурање аутоодговорности – систем зелене карће*, Београд, 2007, стр. 32.

25 ГЗ, књига друга, Облигациони односи, чл. 1238.

уговору.²⁶ То је оно што нас интересује код осигурања од одговорности. Али, постоји и друга ситуација, када осигуравач, потражује износ, по плаћеној штети од лица – штетника, са којим није закључио тај уговор.

Када је право на регрес предвиђено законом, уговорне стране не могу ништа мењати у погледу услова који су предвиђени у том акту. Када је регрес предвиђен условима обавезног осигурања, тада стране могу посебним споразумом вршити одређене измене.²⁷

Са друге стране, код регресних захтева који су дефинисани уговорним одредбама се ради о томе да услови осигурања осигуравача предвиђају ситуације када осигураник губи права из осигурања. Условима осигурања могу бити предвиђене ситуације везане за недозвољену употребу возила, затим на управљање возилом без потребне дозволе, управљање возилом под утицајем дроге, алкохола и сл.²⁸

Када осигуравач истиче право на регрес према другом лицу, а не према осигуранику, тада је то право изведено право – из права оштећеног лица на накнаду штете. Но, када је за штету одговорно друго осигурано лице, а не осигураник осигуравача, тада осигуравач има право на регрес према главном дужнику за износ који је исплатио оштећеном лицу, а што није покривено уговором о обавезном осигурању од одговорности. Овде је, као у случају јемства, правни извор у персоналној суброгацији.²⁹

Поставља се питање да ли осигуравач треба, прво, да обавести регресног дужника о постојању права на регрес и његовом дугу или га може одмах тужити. Закон не предвиђа обавезу осигуравача да обавештава регресног дужника о постојању права на регрес. Међутим, регресни дужник се може ослободити дуга, ако су трошкови везани за остваривање права на регрес већи од самог дуга. Исто тако, у одређеним случајевима, регресни дужник може бити ослобођен од обавезе плаћања регреса. То је, пре свега, ситуација, када је регресни дужник инсолвентан.³⁰ Али, правилници осигуравајућих друштава предвиђају и друге случајеве: а) када се не може утврдити идентитет регресног дужника; б) када се не може утврдити адреса регресног дужника; в) ако је регресни дужник преминуо, а није оставио покретну или непокретну имовину или је она недовољна за покриће дуга; г) ако је регресни дужник незапослен,

26 Александар Филиповић, *Застарелост и оштраживања у судској и пословној пракси*, Београд, 1999, стр. 123.

27 З. Петровић, В. Чоловић, Н. Мрвић-Петровић, *нав. дело*, стр. 331.

28 *Ibid.*, стр. 332.

29 *Ibid.*, стр. 331.

30 *Ibid.*, стр. 331.

а нема изгледа да ће се запослити; д) ако је регресни дужник напустио земљу, а није оставио покретну или непокретну имовину; ђ) када се утврди да имовина регресног дужника не може бити предмет извршења по правилима о извршном поступку; итд.³¹

5. Суброгација и регресни захтев

Нећемо посвећивати пажњу институту застарелости код суброгације, већ ћемо, само, да укажемо на неке разлике између овог института и регресног захтева. Врло често се не разликују регресни захтев и захтев за суброгацију. Некада се ова два института и изједначавају. Код суброгације се права осигураника, оштећеног лица, према трећем лицу, штетнику, преносе на осигураваача који је штету исплатио осигуранику – оштећеном лицу. Код регреса, осигураваач може да захтева исплату плаћене штете трећем лицу од сваког одговорног лица, као и од свог осигураника. Са друге стране, о регресу говоримо, када осигураваач исплати штету трећем лицу, које је оштећено лице, а ту штету је проузроковао осигураник који је управљао моторним возилом под утицајем алкохола, што није покривено осигурањем. Тада се осигураваач обраћа за накнаду свом осигуранику.³² Значи, код суброгације осигураваач исплаћује свој дуг из уговора о осигурању и улази у права свог осигураника према одговорном лицу (ако оно постоји и ако се може утврдити). Код регреса, осигураваач исплаћује накнаду уместо осигураника – одговорног лица, а то је туђ дуг и стиче право повраћаја суме коју је платио уместо њега. Тада право осигураваача настаје исплатом штете трећем лицу, а од тог момента почиње рок застарелости тог захтева.³³

Поменућемо један интересантан случај који се односи на суброгацију код осигурања од одговорности. Једно трговачко друштво је поверило изградњу комплекса објеката грађевинском предузећу које је било осигурано од одговорности. Након примопредаје објеката, утврђене су одређене неправилности и осигураваач је накнадио штету. Након исплате, осигураваач трговачког друштва се суброгирао у његова права према штетнику и потраживао је исплаћени износ од осигураваача подизвођача који је био ангажован на изградњи објекта. Апелациони суд у Реноу је одбио тужбени захтев због застарелости потраживања. Међутим, Касациони суд је укинуо пресуду уз образложење да није довољно узео у

31 Правилник АД за осигурање „Дунав“; З. Петровић, В. Чоловић, Н. Мрвић-Петровић, *нав. дело*, стр. 332.

32 П. Шулејић, *нав. дело*, стр. 21.

33 *Ibid.*, стр. 21.

обзир писмено у коме се осигуравач одриче застарелости, наводећи да код одрицања застарелости, она, уопште, не тече.³⁴

6. Застој и прекид застарелости

До прекида застаревања може доћи радњом дужника или радњом повериоца. Застаревање се прекида и подношењем тужбе и сваком другом повериоцевом радњом предузетом против дужника пред судом или другим надлежним органом, ради утврђивања обезбеђења или остварења потраживања.³⁵ Када је до прекида застаревања дошло подизањем тужбе или неком другом радњом повериоца, па, након тога, поверилац одустане од тужбе или наведене учињене радње, сматра се да прекид није ни наступио. Исто дејство има и одбацивање или одбијање тужбе, односно, захтева. Међутим, ако је тужба одбачена због ненадлежности суда или неког другог разлога који се не тиче суштине предмета, па поверилац поново подигне тужбу, најкасније у року од три месеца од дана правоснажности одлуке о одбацивању тужбе, тада застарелост остаје прекинута првом тужбом која је поднесена.³⁶

Кад је у питању застој застарелости, ради се о околностима које спречавају застарелост у почетку наступања или у њеном току, те она не отпочиње или престаје да тече све док та сметња траје. Време застоја не улази у рок застаревања. Опште је правило да застаревање не тече између брачних другова, између родитеља и деце док траје родитељско право, између штићеника и стараоца, као и органа старатељства за време трајања старатељства и док не буду положени рачуни, као и између лица која живе у ванбрачној заједници док та заједница постоји.³⁷ Напред смо рекли да оштећено лице може бити и брачни друг штетника, као и његова деца. Наведено се морало имати у виду код осигурања од одговорности, односно, сматрамо да је наведено требало ближе регулисати, имајући у виду могућност да лица, која су у блиској повезаности са штетником, буду оштећена његовом радњом.

Иначе, не постоје посебна правила за застој и прекид застарелости код уговора о осигурању, па, самим тим, ни код уговора о осигурању од одговорности. Питање прекида и застоја застарелости је од практичног значаја код осигурања од одговорности, где постоје два захте-

34 Француски касациони суд, Друго грађанско одељење, 15.2.2007. године, Одлука бр. 216 F-D, објављено у: *L'Argus de L'Assurance – HORS SEROE*, 2007, стр. 63, преузето из: Б. Матијевић, *нав. дело*, стр. 230.

35 З. Петровић, В. Чоловић, Н. Мрвић-Петровић, *нав. дело*, стр. 330.

36 М. А. Гиунио, *нав. дело*, стр. 1684.

37 З. Петровић, В. Чоловић, Н. Мрвић-Петровић, *нав. дело*, стр. 329.

ва оштећеног лица: према штетнику – осигуранику и према његовом осигуравачу. До неуједначености између ова два захтева може доћи у случају када наступе околностина основу којих долази до застоја или прекида застарелости само једног од њих. Оштећени, на пример, може да подигне тужбу само против једног од својих дужника (на пример, осигуравача) и тиме у односу на њега прекине застарелост, а да према другоме од њих (осигуранику) застарелост наступи без прекида, односно, раније. Због тога је и добро што је прихваћено решење у ГЗ, по коме прекид застарелости према осигуранику који је одговоран за штету има исто дејство и у погледу застарелости његовог потраживања према осигуравачу, и обрнуто.³⁸

III Закључак

Како смо на почетку рекли, застарелост у осигурању се дефинише посебним одредбама, које су, битно, другачије у односу на општа правила. Ипак, и у области осигурања, иако је регулисан на посебан начин, застарелост захтева посебна тумачења по појединим питањима.

Осигурање од одговорности је посебно специфично по питању застарелости и због тога су решења у ГЗ боља у односу на одредбе ЗОО. Наравно, и овим одредбама се може приговорити. Ти приговори су били исти и за одредбе ЗОО које регулишу ову материју. То се, пре свега, односи на постављање регресног захтева осигуравача према осигуранику, као и на прекид, односно, застој застарелости.

Осврнућемо се на оне елементе застарелости код осигурања од одговорности, који су најбитнији. Наиме, код почетка тока застарелости, најважније је узети тренутак почетка тока застарелости за одређени догађај, радњу, сазнање или др. У решењу ГЗ, застарелост се везује за накнаду, било да је она дефинисана судском одлуком или вансудским поравнањем. Затим, код осигурања од одговорности се појављује треће лице, које је оштећено и које није учесник уговорног односа. Потраживање оштећеног лица према осигуравачу застарева за исто време кад и његов захтев према осигуранику. Међутим, овде се додаје и решење, по коме застарелост почиње да тече од дана сазнања код ког осигуравача је осигураник осигуран. Значи, овде имамо ситуацију да се застарелост везује, не за могућност опредељења захтева за накнаду, већ за дан када је оштећено лице сазнало за осигуравача. Следеће питање је постављање регресног захтева. Код осигурања од одговорности, осигуравач може имати регрес према осигуранику – штетнику, након ис-

38 П. Шулетић, *нав. дело*, стр. 19.

плате накнаде оштећеном лицу. То право осигуравач неће имати увек, већ само у тачно одређеним случајевима, дефинисаним законом или општим условима осигурања.

Оно што је најбитније кад дефинишемо правила о застарелости захтева за накнаду штете код осигурања од одговорности, односи се на правну природу тог осигурања, као и на правне односе који се појављују у овом уговору или у вези са овим уговором. Пре свега, ради се о односу оштећеног лица и осигураника, који проистиче из деликта, тј. из грађанскоправне одговорности за накнаду штете. Затим, имамо однос између осигураника и осигуравача који покрива имовинске последице његове одговорности за накнаду штете, односно, овде се ради о уговорном односу. Најзад, правни однос између оштећеног лица и осигуравача који, у ствари, има основ у постављању директног захтева за накнаду штете према осигуравачу. Тај правни однос је могуће дефинисати, тек, кад наступи осигурани случај. Дефинисање свих ових односа има исти циљ, а то је накнада проузроковане штете. У вези са тим, поставља се питање усклађености захтева за потраживања која настају из ових правних односа у погледу њиховог трајања, тј. наступања застарелости.³⁹

Vladimir ČOLOVIĆ, PhD

Principal Research Fellow, Institute of Comparative Law, Belgrade

STATUTE OF LIMITATION OF THE DAMAGE REQUESTS IN THE TOPIC OF LIABILITY INSURANCE

Summary

In the topic of insurance, the institute of statute of limitation is regulated specifically. But, also, in this topic the general provisions of this institute are applicable. Specifics of liability insurance require the specific regulation of the statute of limitation. Liability insurance is a type of property insurance, but has a special legal nature. Contract of liability insurance includes many legal relationships created between the various persons, such as the insurer, the insured and the injured party. These relationships affect the regulation of statute of limitation. The most important elements in regulating of statute of limitation in the field of liability insurance are: start of the term of the statute of limitation, direct

39 П. Шулерић, *нав. дело*, стр. 17.

request of the injured party to the insurer (direct claim), as well as recourse request. The Draft Civil Code of the Republic of Serbia pays more attention to this matter than the Act on Obligations. It can be concluded, though, at the time of writing, there are different variants of regulating this area. This paper analyses the above solutions of the Draft Civil Code. The author also criticizes certain provisions of this act.

Key words: *statute of limitation, damage compensation, liability insurance, injured party, Draft Civil Code.*